

VÍCELETÁ GYMNÁZIA NEZLEPŠUJÍ ŽÁKY VE VZDĚLÁVÁNÍ VÍCE NEŽ ZÁKLADNÍ ŠKOLY

CLoSE 2018: první pochybnosti o významu víceletých gymnázií

Studie zkoumala **vzdělávací posun** neboli **přidanou hodnotu**. Prostřednictvím statistických modelů byly výsledky žáků očištěny o jejich socioekonomický status. Nešlo tedy o to, jaké výsledky žáci měli, ale o jejich vzdělávací posun **mezi šestou (primou) a devátou třídou (kvartou)**. Testováno bylo 5000 žáků v prvním a posledním ročníku nižšího sekundárního vzdělávání.

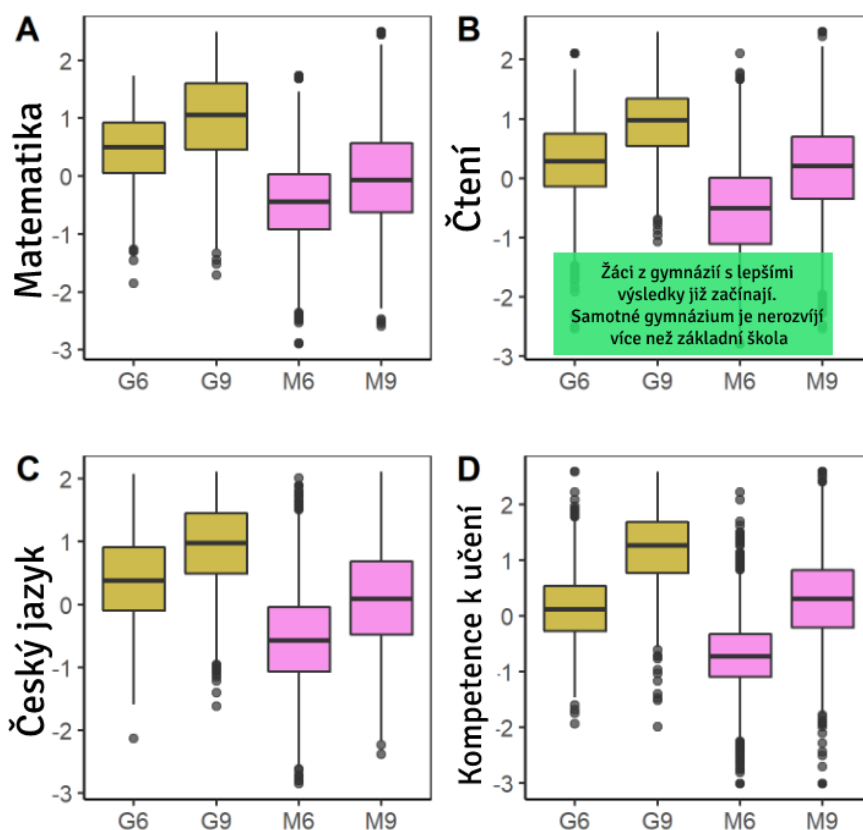
Z výsledků studie vyplynulo, že **gymnázia nezlepšují žáky v matematice ani jazykových dovednostech** (pravopis, gramatika) více než základní školy. Přidaná hodnota gymnázií se projevila **pouze na čtenářské gramotnosti**.

CLoSE 2: přepočítání výsledků potvrzuje, že gymnázia nemají v průměru vyšší přidanou hodnotu než ZŠ

Po opětovném přepočítání ve [studii](#) zveřejněné v roce 2022 se rozdíly ve vzdělávacím posunu žáků z gymnázií oproti deváťákům ještě zmenšily. Závěr zkoumání tedy tvrdí, že **matematika, čtení, český jazyk a kompetence k učení nejsou na gymnáziích rozvíjeny výrazně lépe než na běžných školách**. Nejblíže k hranici statistické významnosti se přiblížila hodnota kompetence k učení (získávání, analyzování, organizace a porozumění novým znalostem), ale pořád se nejedná o oblast, ve které by studie potvrdila přidanou hodnotu víceletých gymnázií.

K závěrům studie je nutné dodat, že samozřejmě existuje dobré i špatné gymnázium a výjimečná i podprůměrná základní škola. Pokud se však máme zaměřit na průměrné srovnání, tak mezi těmito typy škol není podle výzkumu rozdíl.

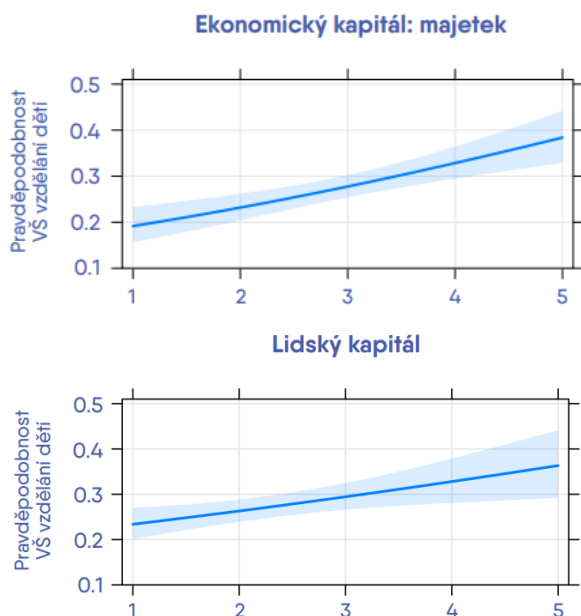
VÍCELETÁ GYMNÁZIA NEZLEPŠUJÍ ŽÁKY VE VZDĚLÁVÁNÍ VÍCE NEŽ ZÁKLADNÍ ŠKOLY

Principy tvorby nerovností ve vzdělávání v České republice

V České republice je vzdělání každého žáka až příliš závislé na faktorech, které by jej neměly ovlivňovat v takové míře, aby mohlo být označováno za vyspělé a kvalitní. Ekonomický kapitál (příjmy a majetek), sociální kapitál (kontakty) nebo lidský kapitál (znalost jazyků, práce s počítačem a další dovednosti) silně určují už na začátku vzdělávací dráhy, kam může dítě aspirovat. Rčení, že snaha a úsilí se vyplácí nemusí platit při pohledu na grafy společnosti PAQ Research ([Vzdělávání jako zdroj neefektivity](#), s. 15). Pokud se vzdělávací systém neumí s rozdílnými aspekty žáků vyrovnat, vznikají mezi žáky, školami a regiony vzdělávací nerovnosti.

VÍCELETÁ GYMNÁZIA NEZLEPŠUJÍ ŽÁKY VE VZDĚLÁVÁNÍ VÍCE NEŽ ZÁKLADNÍ ŠKOLY

Vliv rozdělování druhého stupně ZŠ do více proudů na výsledky žáků:

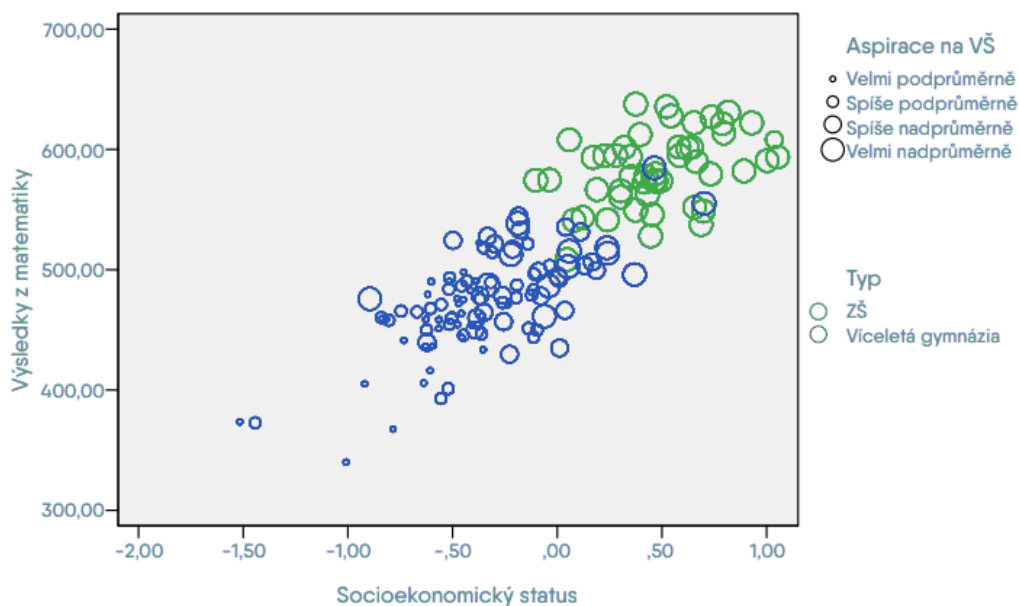
Analýza [Vzdělávání jako zdroj neefektivity](#) dále srovnávala výsledky zemí v mezinárodních testech PISA a výzkumníci zjistili, že ačkoliv vůči ostatním zemím výrazně nezaostáváme, tak v České republice existuje více vzdělávacích světů.

Víceletá gymnázia mají lepší průměrné výsledky, ale zároveň studie potvrdila, že do nich nechodí děti s nižším socioekonomickým statusem, což znamená, že měříme výsledky žáků dobře postavených a vzdělaných rodičů, které mají k dobrým výkonům větší předpoklady. Samotné školy jim ve výsledcích nepomáhají, pouze je umí koncentrovat.

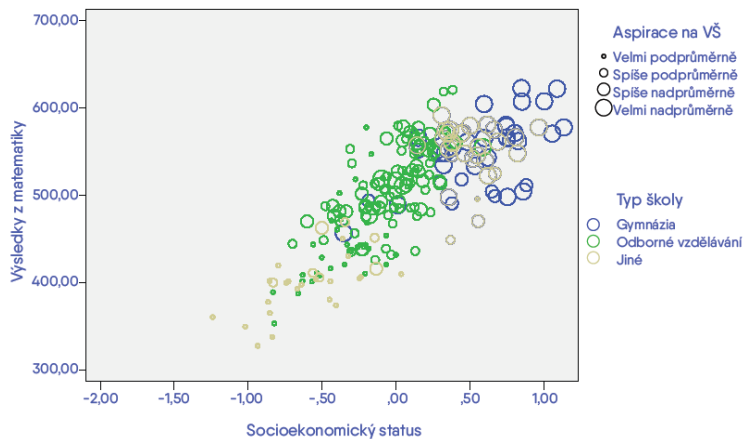
Podobný výsledek vykazuje [Rakousko](#), které své základní vzdělávání brzy diferencuje, oproti [Finsku](#) bez víceletých gymnázií, u kterého **nebyl zaznamenán pokles výsledků nejlepších žáků** ani zaostávání žáků z horších socioekonomických poměrů jako v případě ČR.

VÍCELETÁ GYMNÁZIA NEZLEPŠUJÍ ŽÁKY VE VZDĚLÁVÁNÍ VÍCE NEŽ ZÁKLADNÍ ŠKOLY

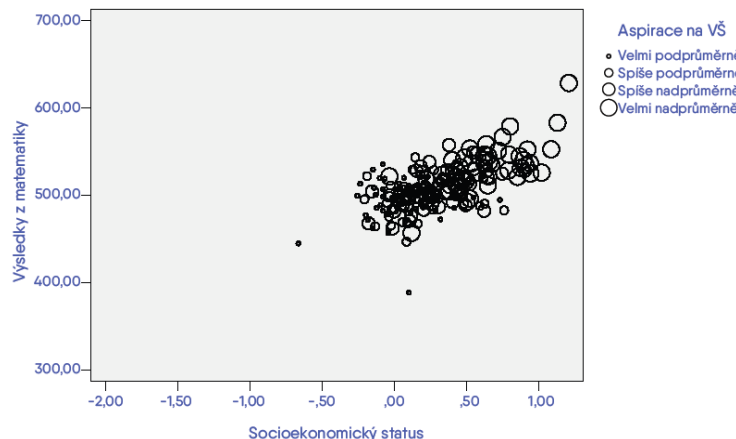
ČESKÁ REPUBLIKA

Rakousko

Finsko

Pro Českou republiku je největším problémem rozmístění žáků podle socioekonomického statusu, které je vázáno i na jejich výsledky, oproti Finsku nebo

VÍCELETÁ GYMNÁZIA NEZLEPŠUJÍ ŽÁKY VE VZDĚLÁVÁNÍ VÍCE NEŽ ZÁKLADNÍ ŠKOLY

Estonku, kde křivka výsledků není tak strmá ke křivce socioekonomického statusu. Ve vzdělávacích systémech nejlepších zemí mají žáci z méně podnětného prostředí průměrné výsledky. V ČR se tak neděje. Závislost úspěchu všech žáků a vysoké selektivity je prokazatelná i na příkladu Rakouska, kde se druhý stupeň základních škol rozděluje do více typů.

Postoje rodičů:

V roce [2018](#) se společnost Median dotázala 1502 rodičů na jejich postoje k víceletým gymnáziím. Z výzkumu vybíráme data, která mohou vysvětlit aktuální demografické složení gymnázií a zároveň nad nimi lze pochybovat, vzhledem k aktuálním výzkumných zjištěním:

- 51 % rodičů s vysokoškolskými ambicemi pro své děti akcentuje výhody vícelet. gymnázií a stejná skupina je přesvědčena ze 47 % o zhoršení kvality ZŠ (přestože výzkum CLoSE nízkou kvalitu ZŠ nepotvrdil).
- **Víceleté gymnázium pro své děti plánuje** 37 % vysokoškoláků, oproti 17 % rodičů s maturitou a 11 % rodičům bez maturity.
- Vysokoškoláci, jejichž děti mají horší výsledky, volí víceletá gymnázia téměř stejně často jako rodiče s nižším vzděláním, kteří ale mají excelující děti.
- Rodiče vysokoškoláci popisují **pocity dětí po nástupu na gymnázium** z 15 % jako lepší, z 66 % stejné a ve 13 % respondenti nevěděli. U rodičů s maturitou byla tato čísla v poměru 6 % - lepší, 60 % - stejné, 25 % - nevím. Nabízí se hypotéza, že rodiče vysokoškoláci si jen potvrzují své rozhodnutí o volbě školy. Zároveň by se dal rozporovat poměr rodičů přesvědčených o výhodách víceletých gymnázií (51 %) a výrazně nižšího procenta dětí, které měly po nástupu na gymnázium lepší pocity (15 %).

Konkrétní důsledky předčasné selekce

Souhrnná analýza vlivů předčasné selekce ([Vzdělávání jako zdroj neefektivity](#), 2021, s. 102-104, autoři Gardošiková, D., Korběl, V. a Marková, L.) umí odpovědět na otázky lidí, kteří si přes pohled na grafy nemusí uvědomit, co je na třídění dětí od šesté třídy

VÍCELETÁ GYMNÁZIA NEZLEPŠUJÍ ŽÁKY VE VZDĚLÁVÁNÍ VÍCE NEŽ ZÁKLADNÍ ŠKOLY

špatného. Mezi stinné stránky předčasné selekce a důvody nerovností podle analýzy patří:

- Vzdělávání potomků rodičů s nižším socioekonomickým statusem pod jejich reálné schopnosti (s aspiracemi na VŠ postupně skončí až na učilišti).
- „Big-fish-little-Pond efekt“ - studie z více zemí potvrdily, že vítězové přijímacích zkoušek zažívají ve výběrových školách efekt *velké ryby v malém rybníce*. Vysoká úroveň žáků se v takovém prostředí stane průměrem a ubývá akademického sebepojetí (profesní aspirace, motivace, pocit spokojenosti).
- Český výzkum ukázal, že odchody „tahounů tříd“ negativně ovlivňují prostředí v základních školách. Na víceletých gymnáziích navíc převažuje soutěživost nad spoluprací ([Holubová, 2018](#))

Na základě výzkumů hovořících o rovnocenné přidané hodnotě ZŠ i víceletých gymnázií si položíme otázku, zda bychom měli gymnázia vidět jako instituce, které naše děti vzdělávají výrazně lépe než základní školy, a zda bychom neocenily spíše lepší výsledky všech žáků ze všech sociálních vrstev, které mají země, kde se škola vybírá později než v páté třídě.

Systémy sekundárního vzdělávání a školní selekce v zahraničí

FINSKO, BRITÁNIE, NĚMECKO

- Studie [Vzdělávání jako zdroj neefektivity](#) (2021) uvádí zkušenost jiných zemí s nástupem dětí na gymnázia a jiné typy škol až v deváté třídě:
 - Finsko v 70. letech posunulo hranici pro výběr dalšího vzdělávacího proudu z 10 na 15 let. Tento krok zlepšil výsledky žáků z rodin s nižším socioekonomickým statusem a nezhoršil šance na úspěch ostatních žáků.
 - Na výzkumech z Británie, kde vedle sebe existují rozdílně selektivní vzdělávací systémy, bylo potvrzeno, že selektivnější prostředí ovlivňuje trh práce a také mechanismus, který nejschopnějším studentům přirozeně přiděluje nejlepší učitele ([Burgess et al. 2019](#)).

VÍCELETÁ GYMNÁZIA NEZLEPŠUJÍ ŽÁKY VE VZDĚLÁVÁNÍ VÍCE NEŽ ZÁKLADNÍ ŠKOLY

- Méně radikálním krokem než slučování všech typů škol do jednoho vzdělávacího proudu je německý přístup s vysokou [prostupností systému](#), kde mohou studenti přejít na učňovské studium a učňové na gymnázium ([Muhlenweg, Puhani, 2007](#)). Takový systém neděsí studenty uzavíráním vzdělávacích možností a nedochází ke koncentraci studentů s dobrými/špatnými výsledky v jednom typu škol.

POLSKO

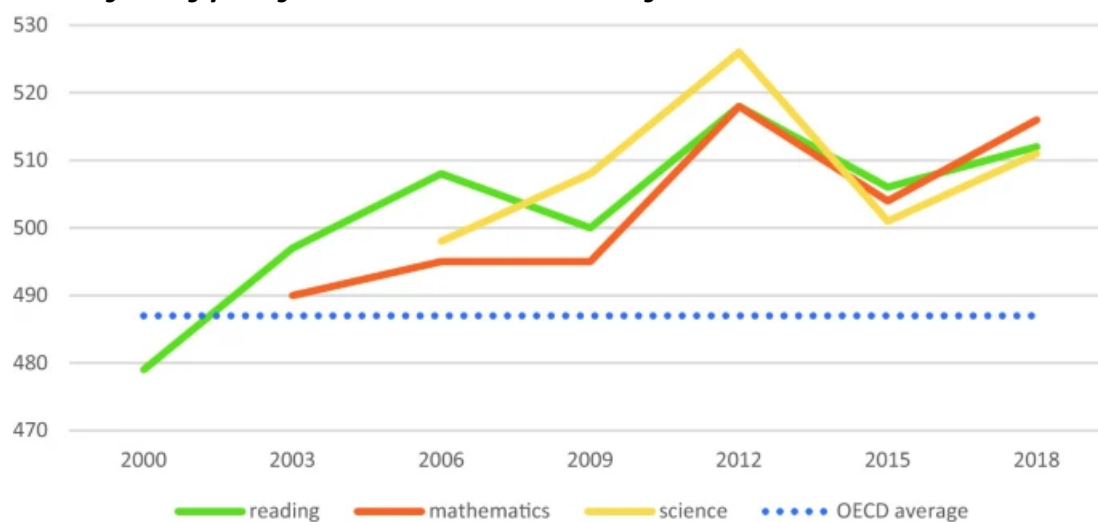
Postupy polských vzdělávacích reforem popsali v analýzách Jakubowski ([2020](#)) a Wiśniewski a Zahorska ([2020](#)). Průběžné rostoucí výsledky testů PISA vyvolávají debatu o pozitivním smyslu změn od roku 1999, jež poslední vláda postupně ruší. Z pohledu nižšího sekundárního vzdělávání se reformy odehrávaly následovně (viz. [schéma](#)):

- 1999
 - Základní škola „končí“ ve třinácti letech (6 ročníků), poté následuje povinné tříleté studium na gymnáziu pro všechny žáky, na jehož konci (v 16 letech) se rozdělují do [různých typů škol](#) od učňovských přes odborné až po všeobecné s maturitou. Reforma odsouvá selekci studia a prodlužuje čas strávený ve všeobecném vzdělávacím proudu.
- 2008–2015
 - Doba v povinném, neselektivním vzdělávání se stále prodlužuje díky přidanému povinnému ročníku mateřské školy a jednoho roku všeobecného vzdělávání na učilištích. Dítě končící studium na učilišti prožilo 11 let ve všeobecném vzdělání.
- 2016
 - Výsledkově úspěšná reforma z roku 1999 je zrušena kvůli dlouhodobě špatnému přijetí veřejností (špatná komunikace, nízká podpora školám a učitelům, politický populismus), vrací se systém s 8 ročníky základní školy a výběru ze čtyř typů škol. Někteří rodiče a učitelé proti změnám [protestují](#).
- 2019

VÍCELETÁ GYMNÁZIA NEZLEPŠUJÍ ŽÁKY VE VZDĚLÁVÁNÍ VÍCE NEŽ ZÁKLADNÍ ŠKOLY

- Tři roky po reformě jsou kroky vlády označeny za [chaotické](#). Školy jsou přeplněné a jsou zaznamenány případy, kdy se studenti učí „na směny“.

Výsledky polských reforem lze sledovat na výsledcích žáků v testech PISA:

V roce **2003** byli testováni první žáci, kteří absolvovali povinné tři ročníky gymnázií (bez rozdělení do odborných škol).

V roce **2009** byl zaveden nový systém evaluace vzdělávání (inspekční činnosti) na základě výzkumů a příkladů dobré praxe ze zahraničí, který se projevil úspěchem v roce **2012**.

V roce **2015** zaznamenaly propad ve výsledcích i další země jako ČR, Estonsko, Slovensko nebo Německo.

Důsledky zrušených reforem v sekundárním vzdělávání se mohou projevit v testování PISA 2022.